

Samandrag av folkemusikkrelaterte masteroppgåver

Ingebjørg Lognvik Reinholdt: *Stemmene i oss. Masterprosjekt i utøving, Norges musikkhøgskole, 2019*

Problemstilling: «Korleis kan eg utvikle og utvide mitt personlege musikalske uttrykk og klangvariasjon med utgangspunkt i folkesongtradisjonen?»

Denne masteren var ei fordjuping i folkesongstilen, med tre kjelder som utgangspunkt, og klang som fokus. Kjeldene var Aslak Brekke, Gro Heddi Brokke og Kari Dale. Eg ville undersøke korleis dei brukte språket, lydane og instrumentet.

Klangen i ei stemme er personleg. Men det er også eit produkt av eit ideal. I folkesongen er dette idealet ganske breitt, som gir herlege moglegheiter. Det er mange måtar å studere klang i song på. Dette er slik eg valde å gjere det:

Eg stilte meg sjølv spørsmålet – kva skjer om eg brukar tre av mine favorittkjelder frå vokalmusikken, som utgangspunkt for å utvikle meg innanfor sjangeren? Det blir på ein måte som å skulle ha desse tre kjeldene som lærarar, eller ha vakse opp med å lytte til dei. Berre at som vaksen, med masse tidlegare erfaringar og innstillingar, kan ein ikkje berre herme. Ein må ta læringa som ei intellektuell øving også, bevisstgjere kva ein høyrer. Så eg ville analysere, diskutere, sjå og gjere intervju med folk som kjende til kjeldene, og prøvde å forstå kva det var eg høyrde som eg ynskte meg.

Eg starta med å herme i detalj, nokre utvalde, ekstra fine opptak av kjeldene. Tukthusen og Den største dårlighet etter Aslak Brekke, Det æ so vent i Vesteheio av Gro Heddi Brokke og Den fromme Helena og Åsmund Fregdegjeva av Kari Dale. Så diskuterte eg med veiledarane Unni Løvlid og Ståle Ytterli, og forsøkte å sette ord på kva eg høyrde i opptaka. Så hjelpte

Ståle meg å lage nokre øvingar for å separere stemmebruken frå repertoaret. Målet var å kunne bruke desse stemmene, eller stilelementa, på anna repertoar enn akkurat dei songane som kjeldene kveda. Siste etappe var å integrere stilelementa i mi stemme, å forme det om til noko som er mitt, men utvida mitt, og lage ein konsert med desse elementa vevd inn. Denne siste delen tok lengst tid. Her fekk eg også kjenne på kva det vil seie å gjere det til mitt. Veldig kort fortalt handla det om å ta utgangspunkt i mi eiga stemme, og gå forbi den faktiske stemmeklangen, til stemmeteknikken og stemninga. Ein av desse er veldig fysisk, den andre veldig mental.

Eg heldt ein prosesskonsert, hadde tre presentasjonar og ein avsluttande konsert. Gjennom presentasjonane har eg oppdaga og forstått mine eigne haldningar til kveding betre. Det er nok fordi eg har fått meir språk på kva eg meiner om folkesong og mitt forhold til denne estetikken.

Gjennom rettleiing og presentasjonar vart det tydeleg for meg at det eg leitte etter, var inspirasjon frå «ekte»¹ kvedarar som har ein kunstnarisk vilje, som ubevisst eller bevisst har vald sin måte. Ikkje for konvensjonen si skuld, men fordi det er sant for dei. Fordi dei trur på sin eigne unike måte, og gjer det fullt ut. Stilen og stemmebruken deira hang saman med deira temperament og personlegdom, men også deira lydlige ideal og instrument. Dialekta spelar også inn her.

Gjennom studia av songane, og intervju med Kirsten Bråten Berg om Gro Heddi Brokke, video og nedskrive intervju med Aslak Brekke, og hovudoppgåva til Kari Lønnestad om Kari Dale, meinte eg å finne eit slags underliggande ideal som var forskjellig og personleg for kvar av dei. Samtidig fann eg også likskapar. Endeleg hadde eg ein slags oversikt. I desember 2018 gjorde eg ein prosesskonsert på Riksscena der eg ville vise fram dei ulike uttrykka separert. I juni 2019 gjorde eg ein konsert der eg blanda desse elementa inn i min eigen song, og inn i ein «vanleg» konsert.

Poenget med masterprosjektet var stemmebruken. Lydane, rytmikken i språket og klangen. Eg har likevel brukt mykje tid på å finne og lytte til ukjend repertoar frå kjeldene. Å lytte til mykje forskjellig gav meg eit meir heilskapleg perspektiv på utøvarane, og var eit supplement til detaljlyttinga eg gjorde på dei utvalde opptaka. Den tida eg har hatt til lyt-

1. Før det vart vanleg å lære av opptak, eller ha ein formell lærar.

ting, refleksjon og kroppsleggjering av kunnskapen, har lært meg veldig mykje.

No har eg eit, for meg, heilt nytt aspekt av mi kunstnariske verksemd, nemleg stemma som instrument. Lyden, både som formidlar og rein musikk. Eg har oppdaga ørten nye moglegheiter og retningar eg kan ta for vidare utvikling. Utvikling imot å kome nærmare det som både er sant og interessant. Eg skjønner meir av folkesong som fellesskap, og kanskje mest av alt korleis songstilen speglar utøveren. Eg har ny inspirasjon og kunnskap til å jobbe vidare i kryssingspunktet mellom humanistisk orientert pedagog, konservativ tradisjonsberar som elsker den «sanne» folkesongen, og nysgjerrig, nyskapande musikal som likar å leike og vere fri til å bruke stemma og folkesongen til å uttrykke det eg synest er viktig.

Eg har vokst opp med kjensla av at folkesong er utan reglar, i den kan du vere som du er. Det er ein fridom i det. I denne masteren har den kjensla kome att, samtidig som eg har lært meir om kva som gjer at eg syns god kveding er noko heilt spesielt vakkert og spennande.

Rikke Christine Roseng: *«Den trur jeg også kom te å ville dø med meg» – et kunstnerisk utviklingsarbeid med hovedvekt på spørsmålet om autentisitet, gjennom praktisk bruk av Gjerdesamlingen. Masteroppgåve i tradisjonskunst, Institutt for tradisjonskunst og folkemusikk, Universitetet i Sørøst-Norge, 2019*

Denne masteroppgaven har to hovedtema og er delt opp i 4 hovedpunkter; 1. Vestfold og relevant historikk, 2. Gjerdesamlingen, 3. Autentisitet, 4. Sangene fra Gjerdesamlingen. Det første temaet (hovedpunkt 1 og 2) er et fundamentalt organiseringsarbeid av Gjerdesamlingen for å tilrettelegge for mer bruk og forskningsarbeid. Samlingen er en folkemusikksamling fra Vestfold fra 1979, og ble samlet inn av Øystein Gjerde, Anne Grethe Huseby, Per Ola Nyhus og Svein Aakerholt. Til sammen samlet de 69 kassettbånd og 15 kopibøker, og kassettbåndene har blitt gjort om til digitale filer uten videre behandling. Hovedvekten i dette prosjektet ligger på det vokale materialet i samlingen, og materialet ble midlertidig organisert og

kategorisert ved hjelp av digitale verktøy. Ut fra disse 169 lydsporene jeg laget plukket jeg ut sanger som jeg jobbet med videre.

Det andre hovedtemaet er begrepet «autentisitet» og ideen om «det ekte» (hovedpunkt 3 og 4). I den teoretiske delen diskuteres «autentisitet», og teoriene til Moore (2002) og Bjørnholt (2011) gir et grunnlag for at autentisitet ikke nødvendigvis er en uforanderlig karakteristikk ved for eksempel en persons bakgrunn. Autentisitetens positive og negative sider blir diskutert. De utvalgte sangene ble brukt som praktiske eksempler på hvordan min opplevelse av autentisitet forandret seg over tid. Disse opplevelsene gikk både på autentisitet i relasjon til materialet jeg brukte, altså om jeg så på meg selv som en autentisk formidler av stoffet, men også på min forståelse av autentisitet som fenomen. Hver sang blir presentert, sammen med teksten og sangens opphav/bakgrunn.

Dette prosjektet har et stort hovedfokus på selve organiseringen av arkivmaterialet. I fremtiden vil jeg bruke dette arbeidet for at ikke bare jeg, men at andre også kan få mer ut av samlingen ved å lettere finne stoffet som er interessant for dem. Autentisitet er et stort tema. Et av funnene fra oppgaven min jeg ønsker å formidle er hvordan man gjennom å bearbeide stoff på ulike måter, og bruke det på forskjellige arenaer, kan øke ens forståelse og relasjon til stoffet. Dette er en viktig faktor i hvordan man opplever seg selv og sin formidling som autentisk. En slik forståelse av autentisitet er et viktig alternativ til å kun se på autentisitet som bestemt av bakgrunn, eller tildelt av andre.

Guro Utne Salvesen: *Hvor er tonen? Om å lære å synge toner utenfor et liketemperert system. Om tonalitet i norsk folkemusikk og ny musikk inspirert av den. Masteroppgave i utøving med teoretisk fordypning, Norges musikkhøgskole, 2019*

Dette masterarbeidet undersøker temaet tonalitet i norsk folkemusikk, og samtidsmusikk inspirert av den. Gjennom utforskning av egen prosess og tre kvalitative intervjuer undersøkes problemstillingen: *På hvilke måter kan jeg som utøver, som ikke har bakgrunn i folkemusikktradisjon, tilegne meg kunnskap*

om tonalitet i norsk folkemusikk, og hvordan kan jeg bruke denne kunnskapen i utøving både av norsk folkemusikk og ny musikk inspirert av denne tonaliteten?

Formålet med masterarbeidet er å undersøke hva nyere forskning og tre aktive folkesangere sier om temaet, og knytte dette til egen prosess i tilvenningen til en ny type tonalitet. Artikler av Steinar Ofsdal, Tellef Kvifte og Per Åsmund Omholt legger grunnlaget for utforskningen av begrepet tonalitet. Prosjektets hovedinformanter er: Berit Opheim, Unni Løvlid og Åshild Vetthus. Arbeidet er av hermeneutisk tilnærming og teoretiske perspektiver er blant annet hentet fra Hans-Georg Gadamer, Michael Polanyi og Paul Ricœur. Basert på analyser av intervjuene og refleksjoner over egen prosess er hoveddelen av oppgaven delt inn i kapitlene: Språkbyggeren, Håndverkeren og Kunstneren, som alle inneholder presentasjon av resultater og diskusjon. Kapitlene presenterer fra ulike vinklinger hvordan tonalitet i norsk folkemusikk er noe bevegelig og svevende, og ikke nødvendigvis regelbundet. Det er først ved å lytte til og «være i» musikken at tonalitetsforståelsen kan internaliseres.

Sigrid Stubsveen: «En skulle levd før og en skulle levd nå» – Om tolkning av arkivopptak og rollen som tradisjonsbærer og utøver i egen samtid. Masteroppgave i utøving med teoretisk fordypning, Norges musikkhøgskole, 2019

Denne oppgaven handler om tolkning av arkivopptak av slåttespill. Den tar utgangspunkt i Engerdalstradisjonen og opptak etter tre utvalgte spellemenn, Johan Elgshøen (1853–1926), Per Solvang (1878–1966) og Embret Lund (1903–1992), som alle er av de viktigste kildene for tradisjonsmusikken fra dette området. Overordnet problemstilling for oppgaven er «*På hvilke måter kan vi tolke arkivopptak?*». For å bygge opp under problemstillingen, tar jeg for meg fire underspørsmål: «*Hva forteller arkivopptakene?*», «*Hvordan kan jeg tolke arkivopptak med innspillinger av musikk gjort lenge før min tid?*», «*Hva kan ha innvirkning på mine tolkninger?*» og «*Hvordan kan kunnskap jeg får gjennom arkivopptakene brukes av meg som folkemusiker, både i rollen som tradisjonsbærer og utøver i egen samtid?*».

Arbeidet med denne oppgaven beskriver jeg som tredelt, selv om disse delene også griper inn i hverandre og umulig kan holdes helt adskilt. Første del handler om eget arbeid med arkivopptak der jeg tar utgangspunkt i de tre utvalgte spellemennene. Den andre delen har bestått av å gjennomføre fire kvalitative forskningsintervjuer, og den tredje delen av arbeidet handler om min egen utøving både som tradisjonsbærer og utøver i egen samtid. Dette er arbeid med egen tolkning av arkivopptakene, refleksjoner rundt min rolle som folkemusiker i samtiden, og prosessen gjennom å jobbe med musikken og gjøre ulike fremføringer.

Metodene i arbeidet består av historiske undersøkelser av skriftlige kilder, analyse av arkivopptak gjennom egne transkripsjoner av slåtter, kvalitative forskningsintervju, og praksisbasert forskning basert på egen utøving som felespiller. Informanter i oppgaven er to utøvere som bruker arkivopptak i arbeid med egen tradisjon, i tillegg til Sven Nyhus og Olav Sæta, nestorer innenfor norsk folkemusikk med kunnskap om tradisjonen oppgaven tar utgangspunkt i. Hermeneutikk er overordnet tenkemåte og teoretiske perspektiver er blant annet hentet fra Hans-Georg Gadamer, Paul Ricœur og Walter Benjamin.

Gjennom egne erfaringer og intervjuene kommer det fram at tolkning er en endeløs prosess, og spørsmålet om hva arkivopptakene forteller og hvordan jeg kan forstå det, er det ingen tydelig fasit på. Kontekst, kunnskap og erfaringer preger tolkningen som dermed alltid vil være i endring. Med den historiske kunnskapen som grunnlag kan jeg sette opptakene i en historisk kontekst der tradisjonens historie og utvikling, og den enkelte spellemannens bakgrunn til dels avdekkes. Likevel vil det alltid være deler av en slik bakgrunn som vil forbli usynlig. Som tolker har jeg også en egen kontekst å forholde meg til, min egen historie og samtiden jeg lever i er med på å påvirke hvordan jeg lytter til musikken.

Arkivopptakene er et innblikk i en annen tid, og kan gi et bilde av hvordan musikken låt på tiden opptaket ble gjort. Tiden jeg lever i nå gir meg muligheten til å lytte til disse opptakene, og opptakene kan gi muligheten til ny inspirasjon og nye tolkninger. Slik kan arkivopptakene tolkes både som historisk materiale og som kunstverk, og dermed både være kilde til språk og inspirasjon.